

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת ואתחנן

"וְשִׁנַּנְתָּם" - שינון יסודות החיים

תוכן עניינים

א' - שינון התורה - 1 | ב' - שינון האמונה - 3 | ג' - שינון לנצח - 5

א' - שינון התורה

שוב ושוב ושוב

אחי ורעי, אני רוצה לדבר אתכם על פסוק שאותו אנחנו אומרים מדי יום. בכל יום, בקריאת שמע, אנחנו אומרים את המילים "וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ" (דברים ו, ז). והנה, למילה "וְשִׁנַּנְתָּם" ישנם כמה פירושים, אבל הפירוש הפשוט ביותר הוא מלשון שינון וחזרה, הוי אומר: "חזור על המילים הללו באוזני בניך". המילה הזו מגיעה מהמילה "שני", כלומר עלינו לחזור ולשנן אותם שוב ושוב. ובכן, שינון וחזרה - זהו הנושא שלנו היום, אלא שלפני כן עלינו להקדים הקדמה.

בגמרא בעירובין (נד, ב), רבי אלעזר בן עזריה מצטט את הפסוק הבא מספר משלי (יב, כז): "לֹא יִחְרֹף רִמְיָהּ צִידוֹ" - אדם ערמומי אינו חורך את מה שהוא צד. המשל מדבר על אדם שהלך לצוד ציפורים כשרות, ולבסוף הוא אכן הצליח לתפוס אחת כזו ברשת שפרש. כעת הוא כבר מדמיין את ארוחת הערב הנפלאה שמצפה לו; הוא ישחט את הציפור, ידליק מדורה, ויצלה את הציפור על האש בעזרת שיפוד.

יונה צלוייה היא מעדן של ממש. וזה טעים במיוחד מיד כשזה יורד מהאש. כך מהרהר לו הצייד; הוא ישב על יד המדורה הבוערת ויהנה מציפור צלוייה, ובכך יקצור את פירות עמלו.

הצייד הרמאי

אבל משלי מספר לנו שהאיש הזה, הצייד הערמומי, הולך לישון רעב. מה הסיפור? מדוע הוא לא יזכה להנות מהציפור שאותה הצליח לצוד? כי ברגע שהוא תפס את הציפור הראשונה, הוא הניח אותה בסל והלך לצוד ציפור

נוספת. והנה, לצידי הציפורים יש שיטות כיצד למנוע מהציפור לעוף. הם יודעים לעשות בכנף איזה שבר קטן ובלתי מזיק, אבל כזה שימנע מהציפור לברוח; או שהם תוחבים כנף אחת מתחת לשניה בצורה כזו שהציפור תהיה שמורה אצלם היטב. אבל הצייד הזה לא עשה כך, אלא הוא הניח את הציפור כמות שהיא וחזר לצידו. וכך, כשהוא חוזר בסוף היום מתוך כוונה לצלות את הציפור לארוחת ערב, הוא מגלה שהציפור לא המתינה לו. וזו הסיבה ש"לא יִחְרֹף" - הוא לא יזכה לחרוך ולצללות אותה.

אכן, עלינו להבין על איזה סוג ציד מדבר ספר משלי. שלמה המלך לא מעניק כאן עצות לציד מוצלח; לא לשם כך הוא חיבר את ספר משלי. רבי אלעזר בן עזריה מסביר אפוא את הפסוק כך, ומפרש את המילים באופן שבו נבין את המכוון האמיתי שלהם: "לא יִחְרֹף" הוא נוטריקון "לא יחיה ולא יאריך ימים", מי? "צייד הרמאי".

מה שמעניין הוא, שרק עד כאן הם דברי הגמרא, ומכאן והלאה הגמרא מניחה כדבר מובן מאליה שכולם מבינים במה מדובר. הגמרא לא הזכירה אפילו פעם אחת את המילה 'תורה', אבל זה הובן מיידית. זה היה דבר פשוט ומובן מאליה שאין צורך כלל להזכירו, כי איזה עוד 'ציפורים' יש בעולם הזה ששווה להשתוקק להן ולתפוס אותן? יש בעולם הזה דבר אחד ויחיד שאליה ראוי להשתוקק: תורת ה'. "כי הם חיינו" - זו כל תכלית חיינו.

הלומד הרמאי

כעת נחזור לפסוק דנן ונלמד אותו שוב, והפעם לפי הפשט שאליה כיוון שלמה המלך: יהודי שצד דברי תורה, אבל אינו דואג לשמור על צידו כראוי, לא יזכה להנות מצידו, מכיון שהוא צייד רמאי.

לזרוע ולקצור

אנחנו לומדים כעת שאנחנו חייבים לחזור על מה שאנחנו לומדים. כאשר אנחנו לומדים שורה חדשה של תורה, משהו שמעולם לא למדנו, זהו קנין גדול ועצום, כמו יהלום יקר. שלמה המלך ממשיך את זה לציפור כדי להמחיש עד כמה זה יכול לברוח בקלות, אבל למעשה שורה אחת של תורה יקרה יותר מאבן-חן נאה ונטולת רבב. ומוטל עלינו לעשות הכל כדי לשמור על אבן-החן הזו, ולוודא שהיא לא תלך לאיבוד.

זהו שאמרו חכמינו: "הלומד ואינו חוזר, כזרוע ואינו קוצר" (סנהדרין צט, א). אנחנו חורשים את האדמה וזורעים זרעים - לימוד הגמרא הוא כמו חרישה של קרקע קשה - ואז, כאשר היבול כבר גדל במלואו וממתין להיקצר, אף אחד לא בא לקצור אותו. כי הוא מעדיף את הריגוש של לימוד חדש.

התורה היא חיינו

אכן, יש שיטענו שהם בין כה וכה לא עוסקים בחרישה וזריעה; מן הסתם יש יהודי שמאזין כעת לקלטת, וכשהוא שומע את הנושא שעליו אנחנו מדברים, הוא כבר לא מעוניין לשמוע. הוא חושב שהדברים אינם נוגעים אליו, כי בין כה וכה הוא לא לומד מדי הרבה. "אני לא הכי מתחבר ללימוד הגמרא", הוא אומר לעצמו.

זו טעות גדולה! הגמרא אינה 'תחביב'. אנחנו לומדים גמרא כי זה האוויר שאותו אנחנו נושמים. ויהודים תמיד ידעו זאת! חייבים לנשום גמרא. זה החיים שלנו! כל אחד חייב לשאוף לגדולה בתורה! ולכן גם אם עד היום לא הגעת רחוק, עליך להתחיל ולזרוע. יתכן ולא תהיה לך שדה גדולה, אבל שלכל הפחות תהיה לך אדנית קטנה להניח על אדן החלון; שלפחות יהיה לך משהו. ועליך להתחיל לשתול באדנית הזו - גם אם זה לא מדי הרבה - כי זוהי תכלית החיים.

הדבר נכון גם לציבור הנשים - אל תרגישו שאתן לא שייכות לענין, כי תכף תשמעו שיש לכן הרבה מה לזרוע ולקצור - תכף נגיע לזה, ונראה שיש יסודות גדולים יותר מאשר לימוד הגמרא שאותם עלינו להפנים. אבל כעת אנחנו מדברים על לימוד הגמרא, כי זהו אחד ממטרות הצייד החשובות ביותר עבור עם התורה. כל יהודי צריך לצוד אחר ידיעת הש"ס.

לימוד בשבת

לכן עלינו להיות עסוקים מאוד בשבת. בשבת בבוקר לפני התפילה, אפשר לדחוף שעה של לימוד. ובליל שבת - ארבע שעות. ליל שבת הוא מכרה זהב. זה מה שעשו

הונה, תכף ומיד יש פה שאלה שמתבקשת מאליה: בשלמא אם האיש היה מכונה 'צייד בלתי זהיר' או אפילו 'צייד רשלן' - כי הוא כל כך ממהר להמשיך ולקנות עוד, והוא אינו דואג שמה שכבר נמצא אצלו יישאר אצלו - בסדר, את זה היינו מבינים. כמו שכותב רש"י שם בגמרא, שהאיש הזה הוא פשוט שוטה. אדם שמשיג משהו בעולם, ובחוסר זהירותו הוא מאפשר לזה להתאדות ולהעלם, אינו אלא שוטה. אבל הפסוק אינו מכנה אותו 'בלתי זהיר' או 'שוטה', אלא 'רמאי'.

הסבר הענין הוא כך. אדם שמגלה דין חדש שהוא מעולם לא למד, או כשהוא לומד שורה בגמרא או במסילת ישרים, פסוק בחומש או רעיון שמצא באיזה ספר, זהו קנין אדיר - זה כמו לצוד ציפור שיום אחד עשויה לשמש כמנה משובחת בארוחת הערב שלך. מחשבת התורה הזו, כשהיא תהפוך חלק מאישיותך, תתמוך בך בכל מקום שאליו תפנה - בעולם הזה ובעולם הבא.

אלא שמה קורה בפועל? רוב האנשים נהנים מהריגוש של הרעיון החדש, המחשבה החדשה, וזה מספיק להם. אבל להשקיע מאמץ כדי לקנות את זה - לקשור את הציפור ולקבוע אותה היטב בסל - שהרעיון הזה יהפוך לחלק ממחשבותיך, לחלק מאישיותך, זה כבר סיפור אחר. אז מה עושה הצייד הרמאי? הוא מתנחם במחשבה שהוא כבר תפס את הציפור ושאינו צורך ביותר מכך.

מה שבא בקלות, הולך בקלות

ולכן מזהיר אותנו משלי, שאותו צייד רמאי, פירוש, מי שאינו כנה עם עצמו, לא יזכה להנות מצידו. ומדוע? כי הוא לא ווידא שהדבר יישאר אצלו. הוא אומר: "אה! למדתי את הנושא, וכעת אני יודע אותו", אך הוא אינו חוזר ובודק שהוא באמת יודע את זה.

ואז, כשמגיע הזמן להיזכר במה שלמד ולעשות שימוש במידע הזה, הציפורים כבר נדדו מהקן; זה כבר לא נמצא אצלו בראש. "מה למדתי בספר פלוני לפני מספר ימים?" או, "מה היה הרעיון ההוא ששמעתי מהרב?" וגם אם זה עדיין נמצא שם, זהו מידע חיוור, ואין לזה כל משמעות כלפיו. יכול להיות שהוא הבין את זה בשעת מעשה וזה גם עשה עליו קצת רושם, אבל כעת הכל התאדה ונעלם. הוא רימה את עצמו, ולכן הוא איבד הכל.

יש יהודים שיש להם שאיפות גדולות - לבלוע את כל ים התלמוד, והם חושבים שאם הם יגמרו הכל במהירות הם יהפכו לתלמידי חכמים גדולים. אך עליהם לדעת שבמהירות שבה זה יגיע, כך זה יעלם להם. כמו שאומרים: "מה שבא בקלות, הולך בקלות".

ב' - שינון האמונה

הילד שבך

כעת אנחנו מבינים קצת יותר טוב את המצוה בפרשתנו, את הציווי לשנן שוב ושוב לבנינו. הפירוש הוא, שכל הישג רוחני שנשיג, יכול להפוך להישג קבוע אך ורק באמצעות חזרה. שינון מתמיד של היסודות הגדולים יעצב, במשך הזמן, את שכלם של ילדיך כשכל של תורה.

ובזמן שאתה מדבר ומשנן באוזניהם, כדאי לך להקשיב למה שאתה אומר. וגם אם אין לך ילדים או שהם אינם כלל לידך, אתה הוא הילד החשוב ביותר שאת שכלו יש לעצב כשכל של תורה.

ומהו הכלל מספר אחד בשביל ליצור שכל של תורה? שינון, חזרה! כשאתה מדבר אל עצמך, אל ילדיך או אל תלמידיך אודות היסודות הגדולים של תורתנו הקדושה - כשאתה מדבר על בריאת העולם או על הניסים שנעשו לאבותינו בצאתם ממצרים, כשאתה מדבר על המעמד הנורא שבו האומה כולה עמדה למרגלות הר סיני ושמעה את קול ה' מדבר אליהם, או על העולם הבא ותחית המתים, או עוד אלף יסודות של התורה, הכלל הראשון הוא 'וְשִׁנְנָתָם' - צריך לחזור ולשנן באוזניהם את הדברים.

האריה והנמר

אכן, הקביעה הנ"ל מנוגדת למה שאנחנו רגילים לחשוב, כי מבחינתנו, ברגע ששמענו על כך שה' ברא את העולם - כלומר, כשהיינו ילדים קטנים בני חמש ושמענו על כך מהרבי' בחיידר - מכאן והלאה זה כבר נושא נדוש, נושא שכבר לא מעניין אותנו. מה עוד כבר אפשר ללמוד על הנושא? כבר שמענו הכל בגיל חמש.

ולכן יש יהודים בני חמישים ושישים שמגיעים לבית הכנסת, וכשמישהו מציע לדבר על הנושא של בריאת העולם או על מתן תורה, הם משועממים. הם רוצים לשמוע דברים חדשים, סתרי תורה, כי הם כבר מכירים את כל הנושאים המשעממים. מספיק כבר.

אבל התורה הקדושה מלמדת אותנו יסוד, שאין גבול לפעמים שאפשר לחזור על רעיונות גדולים; מי שמשועמם ממה שהוא שמע פעם, זהו רק סימן לשטחיות קיצונית. זה כמו שסיפר לי פעם רב אחד; הוא אמר לי שאסור לו להשתמש יותר מפעם אחת במשל שכולל אריה. אם הוא סיפר סיפור שכלל אריה, אסור לו לשוב ולהשתמש בדמות האריה בסיפור אחר, כי כולם כבר שמעו על האריה. גם אם זה סיפור שונה לחלוטין, כזה שאין לו שום קשר לסיפור ההוא, הוא חייב להחליף את האריה לנמר או לכל חיה

בסלבודקה; למדו ארבע שעות בלילות השבת הארוכים של החורף. בהמשך השנה זה ירד לשלוש שעות, ולאחר מכן לשעתיים. ובצהרי שבתות הקיץ הארוכות - ארבע שעות - למה לא?

אני זוכר יהודי, כיום הוא יהודי מבוגר, והוא משמש כמשגיח באחת הישיבות הגדולות, שהיה יושב כל צהרי יום השבת ולומד. לפעמים הוא היה חוזר על ששה דפים של גמרא רש"י תוספות, ששה דפים! כיום הוא משגיח של אחת הישיבות הגדולות בעולם. אבל אני זוכר כיצד הוא היה יושב כל היום וחוזר. כי לזה נועדה השבת.

והנה, אם אתה אדם שמרמה את עצמו; אתה מאושר מכך שהספקת כל כך הרבה, ואין לך ענין לראות האם זה הפך להיות חלק ממך. "למדתי את המסכת כולה!" או "למדתי פרק שלם", או כל לימוד אחר שאתה לומד. אבל האם זה הפך להיות חלק ממך? פעמים רבות האדם נתון תחת הרושם שהוא קנה סוגיא או נושא, אבל כשהוא שב לזה הוא רואה שהכל חדש. ובזה הוא מכזב את תכלית התורה, כי זה אף פעם לא הפך לחלק מדרך החשיבה שלו. וככל שהאדם פחות כנה עם עצמו, כך הוא מכזב יותר ויותר את תכליתו בעולם הזה.

ליצור שכל של תורה

כעת, כשאנחנו חוזרים לרבי אלעזר בן עזריה, אנחנו מבינים קצת יותר טוב את ביאורו לפסוק. "לא יִחְרֹף" - לא יחיה ולא יאריך ימים. ולכאורה זה לא מובן - "לא יחיה"? איך רבי אלעזר הגיע לזה? אמנם זה נוטריקון, אבל רבי אלעזר אומר לנו שזה כלול במילים של הפסוק. היכן הוא ראה זאת? התשובה היא, שברגע שמבינים שהמדובר כאן אינו ציד ציפורים אלא ציד של שכל התורה, זה הופך לנושא הרבה יותר רציני!

מה הענין לבקש מהקב"ה שיתן לנו עוד שנים של חיים? המטרה בהם היא "כי הם חיינו"! הגענו לכאן כדי לעצב את שכלנו כשכל של תורה, ולכן הקב"ה מוכן לתת לנו מראש שנה נוספת - אבל הוא רוצה לדעת מהי המטרה של השנה הזו.

אדם שהוא רמאי, כזה שלומד באופן שטחי; הוא קונה את ידיעות התורה, ערכי התורה והשקפות התורה בצורה שטחית, אזי הוא "לא יחיה" - בסוף לא יגיע לו עוד לחיות. כשהוא יגיע בראש השנה למנהל הבנק ויבקש ממנו הלוואה נוספת, הפעם המנהל יגיד לו: "סליחה אדוני, כבר הענקתי לך כל כך הרבה הלוואות, אבל בינתיים לא קיבלתי ממך שום פרעון". יום יבוא, ובקשתו עלולה להידחות.

הרהורים מהסיום

ולכן עם ישראל חי עם חזרה. כל המערכת של האידישקייט בנויה על חזרה. אתם זוכרים מה אמרנו השבוע, כשזכינו לסיים את מסכת כתובות? "הדרן עלך" - אנחנו מבטיחים לחזור אליך; טרם סיימנו, "הדרן עלך מסכת כתובות" - מסכת כתובות, ידידתנו האהובה, השקענו בך כל כך הרבה שעות, ואנחנו כל כך שמחים בהישג שלנו, אנחנו שמחים על כך שזכינו לסיים מסכתא שלמה, אבל אנחנו לא אומרים לך שלום; אנחנו עוד נשוב אליך.

ועוד מעט, בהגיע יום שמחת תורה, אנחנו נסיים את כל התורה כולה. איזו שמחה גדולה! סיימנו את כל פרשיות התורה! ומה נעשה כעת? אולי נלמד משהו חדש שמעולם לא למדנו? לא - אנחנו מתחילים שוב מבראשית.

עוד פעם בראשית! כמה פעמים כבר אפשר ללמוד את אותו הדבר? התשובה היא, שזה אף פעם לא מספיק. כל עוד נשמת רוח חיים באפינו, אנחנו נחזור על זה שוב ושוב, כי בכל פעם שאנחנו קוראים את המילים - אם נחשוב עליהם - אנחנו מחדירים אותם עוד יותר עמוק אל שכלנו.

רוקדים שוב ושוב!

אפילו הריקודים והשירה בשמחת תורה הם ענין של חזרה. אכן, רוב האנשים אינם מודעים לכך, ולכן הדבר הזה הופך להזדמנות מבוזבזת, אבל למעשה, זו התכלית של הריקודים - זו תכלית התנועה במעגלים שוב ושוב, ושל החזרה פעמים רבות על אותן המילים. ניקח לדוגמא את השיר "פִּי מְצִיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם" (ישעיה ב, ג). איזה בזבוז זמן. כמה חבל. לחזור במשך בוקר שלם על אותם מילים! אולי כדאי שבזמן הזה תלמד משנה ברורה או ספר אחר - תוכל להספיק הרבה. אך לא; זה לא חייב להיות בזבוז זמן. עליך לעשות שימוש בעובדה שאתה חוזר על המילים שוב ושוב.

בכל פעם שאתה שר את המילים הללו, תחשוב עליהם: 'יום אחד תצא תורה מציון'. ובכל פעם תאמר את זה מתוך שכנוע פנימי רב יותר, מתוך כוונה שהדברים יחדרו עוד יותר עמוק אל תוך נשמתך. "כן! אנחנו עוד נראה את זה קורה! זה יהיה מדהים! זרם אדיר של תורה יפרוץ מציון, ודבר ה' יצא מירושלים אל כל העולם".

אותו הדבר לגבי השיר "אנא עבדא דקודשא בריך הוא" - שהוא 'ההמנון הלאומי' של האומה היהודית: "אני עבד של הקדוש ברוך הוא". אין הכוונה שכעת אתה כבר עבד ה'. אבל אתה אומר את המילים שוב ושוב: "אנא, אנא, אנא

אחרת. אנשים יושבים שם, חצי רדומים, מחכים שהתפילה כבר תיגמר כדי שיוכלו לעשות קידוש, ומבין קורי השינה הם שומעים שהרב אמר משהו על אריה; אז בפעם הבאה שהוא יזכיר שוב את האריה, הם משועממים עד להתפקע: "הוא חוזר על דברים שהוא כבר אמר", כך הם טוענים.

והשבות אל לבבך

כך הוא טבעם של בני אדם; כשהם שומעים רעיון עמוק - והאמת היא, שגם בפעם הראשונה הם לא הבינו אותו, והוא לא חדר מדי עמוק - כעת זה כבר משעמם אותם. וכך, כל המטרה מוחמצת, כי המטרה אינה לשמוע את הדברים אלא להפנים אותם, המטרה היא שהם ייהפכו לחלק מהלך החשיבה הקבוע של האדם, וזה קורה רק באמצעות "וְשָׁבְתָם".

כך כתוב בפסוק נוסף בפרשתנו (ד, לט), פסוק שאותו אנחנו אומרים בכל יום בתפילה: "וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהַשְּׁבִתְ אֶל לְבָבְךָ פִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים". לא מספיק רק "לדעת היום" שה' הוא האלקים, אלא צריך "להשיב את אל הלב". מה הפירוש "להשיב אל הלב"? הלא הרגע אמרנו "וַיִּדְעַתְּ" - שצריך לדעת את זה, אז מה הסיפור עם "וְהַשְּׁבִתְ אֶל לְבָבְךָ"?

התשובה היא, שלמרות שאמרת את זה פעם אחת, עליך להשיב את זה אל מחשבותיך ולחשוב על זה שוב ושוב; ובכל פעם, תחשוב על זה שוב: "ה' הוא האלקים".

מסע-צייד שלא נגמר

יהודי פשוט ששומע את הדברים, בכלל לא מבין על מה אני מדבר. "כמה כבר אפשר לחשוב על כך שה' הוא האלקים? יש ה' אחד, ואין שום מקום לכל הזבל שהמציאו הגויים; אין בעולם שום דבר מלבד הקב"ה. זהו, הסתיים מסע הצייד. תפסתי את הציפור".

אך לא. כתוב "וְהַשְּׁבִתְ אֶל לְבָבְךָ". עליך להמשיך ולהשיב את זה אל שכלך. כן, את אותו הדבר! חשוב על המילים שוב ושוב. בכל פעם שאתה אומר את המילים "שְׁמַע יְשׁוּעָא ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד" - זו חזרה. אין כאן דבר מלבד חזרה. אבל הכל תלוי בזה! החזרה היא זו שמעצבת את דעת האדם.

החובות הלבבות (שער חשבון הנפש, חשבון ט) מלמד אותנו כי "המחשבה נמשכת אחר הדיבור". אתם שומעים את היסוד החשוב הזה? המחשבות הולכות בעקבות המילים. זאת אומרת שאם תאמרו את המילים הנכונות מספיק פעמים - ותחשבו על המילים שאתם אומרים - זה ישנה את מחשבותיכם. ככל שנאמר את המילים שוב ושוב, כך המחשבות שלנו יושפעו על ידי מילים אלו.

- ה', אני רוצה להיות נאמן אליך! אני רוצה לחשוב עליך כמה שיותר. אני אעבוד אותך כמה שרק אוכל".

שרים שוב ושוב!

אנחנו אומרים את המילים שוב ושוב. ושוב ושוב. שוב ושוב אנחנו אומרים את המילים. לא בגלל שאנחנו רוצים לשמוע שוב את הניגון; לא כדי לשמור על הקצב; אלא כדי לשמור על המילים! לשמור על הרעיונות! אני רוצה להכניס את המילים הללו לראש שלי. אני רוצה שהם יחדרו כל כך עמוק עד שאהפוך לאדם חדש.

עלינו להכניס אל ראשו את כל המילים של שירי הקודש שאותם אנחנו שרים. לכן לא טוב שיהיו ניגונים בלי מילים, אלא צריך שיהיו מילים. וצריך לומר את המילים שוב ושוב. וכך, כשאנחנו רוקדים ורוקעים ברגלים, אנחנו מחדירים את המילים אל תוך ליבנו. בכל רקיעה אנחנו מחדירים את המילים יותר ויותר עמוק אל תוך הלב. זו הדרך לחגוג את יום שמחת תורה, על ידי שינון וחזרה. וכך, בסיומו של החג, אתה לא רק עייף ותשוש, אלא אתה כבר לא אותו בן אדם שהיית לפני כן!

לכן אני חושב שהמנהג לחזור על י"ג עיקרי האמונה בכל יום הוא מנהג יפה מאוד. אכן, יש שיחשבו לעצמם: "למה להגיד את זה כל יום? אמרתי את זה פעם אחת, אני מאמין בזה, וזהו". זו שאלה טובה - אולי באמת מספיק לומר את זה פעם אחת בבר-מצוה, וזהו, סיימנו. בכך קיבלנו על עצמנו את כל י"ג עיקרי האמונה, אז למה צריך לחזור על כך כל הזמן?

אמונה שוב ושוב!

התשובה היא שהנושא של אמונה הוא לא לחתום על הצהרה לפיה אני מאמין בכך וכך; האמונה צריכה להפוך להיות **חלק ממני**. האמונה בתחילתה היא כמו שכבה דקה מאוד של צבע - אם מגרדים אותה קצת, היא יורדת בקלות. אבל אנחנו הגענו לעולם הזה כדי לקנות אמונה שהיא עבה יותר מהשכבה הדקה הזו, והדרך להגיע לזה היא על ידי שינון יסודות האמונה, שוב ושוב; ובכל פעם שאנחנו אומרים את המילים - כל עוד אנחנו אומרים אותם כמו שצריך - אנחנו מוסיפים עוד שכבה של צבע. בכל פעם אנחנו משיגים יותר ויותר בהירות באמונה. ואם אומרים את המילים אלף פעמים, הרושם הוא עמוק לאין ערוך מכפי שהוא היה אחרי שאמרנו אותם פעם אחת, גם אם כבר האמנו בהם בפעם הראשונה. החזרה הזו מחוללת שינוי עצום בראשו של האדם.

לכן חשוב כל כך לחזור על אותה קריאת שמע, על אותן התפילות, בכל יום ויום. בכל פעם שאומרים את זה, אנחנו

מחדירים את היסודות הללו עוד יותר עמוק אל תוך שכלנו. כל מילה בתפילה היא מכרה זהב לשינוי האישיות.

לדוגמא - כשמגיעים לברכה השניה של שמונה עשרה, ואומרים את המילים: "ונאמן אתה להחיות מתים" - ה', אני בוטח בך שאתה תחיה את המתים. זהו אחד מי"ג היסודות של אמונתנו, שהנשמה תחזור לגוף הבשר שלנו. אך אני מצטער לומר - ואני מבקש את מחילתכם אם אני טועה - שכמעט אף אחד אינו חושב על המילים שהוא אומר. וחבל, כי בזה אנחנו מכזבים את כל מטרת התפילה; המטרה היא שנחזור על היסודות הללו שוב ושוב כדי שנחשוב עליהם שוב ושוב, וכך נהפוך למאמינים.

הסוד של "ושננתם"

עלינו ללמד את עצמנו להאמין בתחית המתים. אנחנו אומרים את המילים בתפילת שחרית, בתפילת מנחה ואז שוב בתפילת מעריב. ומחר אנחנו מתחילים שוב הכל מהתחלה. שוב ושוב אנחנו מחדירים לעצמנו ש"ונאמן אתה להחיות מתים" - ה', אתה נאמן! אני בוטח בך!

מי שרוצה יכול לחזור על המילים פעמיים, אין בכך איסור. כי אין ספק שבכל פעם שאנחנו אומרים את המילים, אנחנו משנים את עצמנו. בכל יום אנחנו מחדירים את זה פנימה עוד קצת, ולאט לאט הדברים הופכים לאמיניים בשכלנו. זה הופך למשהו אמיתי, ואנחנו מתחילים להאמין באמת בתחיית המתים.

איזו תכנית נפלאה - לחזור שוב ושוב על יסודות האמת. במקום לרצות לומר חידושים בכל יום, אנחנו משנים שוב ושוב את אותם היסודות, ומשקיעים בהחדרתם של יסודות האמת אל תוך נשמתנו. וכשחוזרים על אותו רעיון שוב ושוב ושוב, זה הופך לחלק מהאישיות של האדם. זהו הסוד הגדול של "ושננתם". לשנן שוב ושוב ושוב.

ג' - שינון לנצח

יום של שינון

אחרי שלמדנו את כלל הזהב של "ושננתם", כעת ניקח את הדברים צעד אחד קדימה ונלמד כיצד מיישמים אותם באופן נוסף; בואו נדבר על שבת קודש. השבת, יותר מכל יום אחר בלוח השנה היהודי, הוא יום שבו אנחנו חוזרים על דברים שוב ושוב. וזהו משום שהשבת, יותר מכל יום אחר, הוא היום המיועד לעיצוב השכל על פי התורה, באמצעות שינון וחזרה.

דמיין לרגע שאתה מתכוון לקידוש בליל שבת. בני משפחתך עומדים סביב השולחן, ואתה נוטל לידך את

הרהורי תשובה

אז יש לנו כאן רעיון במה לעסוק לפני קידוש של ליל שבת - להרהר בתשובה. רעיון טוב, לא? כולם מפטפטים, אשתך מגישה לשולחן עוד ועוד דברים, ואף אחד מלבדך אינו חושב להרהר בתשובה; אבל אתה יושב שם לכמה רגעים, וחושב על משהו לא טוב שעשית.

זוהי לא דבר שקשה למצוא. זה לא חייב להיות משהו חדש בכל שבוע; אפשר לחשוב על אותו הדבר במשך שבועיים-שלושה. לפעמים מדובר בענין כל כך רציני, שאפשר לחשוב עליו במשך שנים על גבי שנים, בכל פעם שעושים קידוש. אתה יושב ומתחרט על מה שעשית; זוהי תשובה - אתה מתחרט על מה שעשית וחושב על דרכים כיצד לוודא שלא תחזור שוב על החטא הזה. אז כעת כשאתה נעמד לומר "ויכולו", אתה מנצל את ההזדמנות האדירה שניתנה לך להשיג כפרה על עוונותיך. הקידוש הופך אצלך כעת ליום כיפור - זכית לסליחה ומחילה.

אבל השאלה הנשאלת היא: למה זה מגיע לנו? האם אמרנו כעת איזה דבר חידוש? מה חדש כאן? את נוסח הקידוש הזה אמרנו גם בשבוע שעבר. המשפחה היא משפחה של חכמים; הבנים לומדים בחיידר, הבנות בבית יעקב, וכולם יודעים בעל פה את מילות הקידוש. אז מה בדיוק אתה מחדש להם?

התשובה היא - נושא השיחה שלנו היום. השינון והחזרה על היסודות הגדולים - אין ערך לחשיבותם! אין גבול למספר הפעמים שאפשר לחזור על אותו רעיון גדול. והרעיון הזה של בריאת העולם יש מאין - הוא הרעיון הגדול מכולם! אתה אומר כעת שהיקום כולו החל להתקיים על ידי דבר ה'. תשכח מצירופי מולקולות. זה טוב לתלמידי תיכון, לאנשים שטחיים. בשבת אנחנו מדברים על מי שברא את המולקולות.

סודות הנריאה

מולקולה היא עסק מורכב ביותר; אטום הוא דבר מאוד מאוד מורכב. האטום מורכב ממערכת שלמה של מעגלים חשמליים הנעים במסלול, ויש שם מסלולים בתוך מסלולים. כשרואים ציורים או הדמיות של אטום, מבינים עד כמה הוא מורכב. וגם הגירסה הזו היא מופשטת. פעם המדענים חשבו שהם יודעים מהו גרעין האטום, אבל אז גילו שהגרעין הוא סוד חדש בפני עצמו, והוא הרבה יותר מורכב מכפי שחלמו.

אז איך כל זה קרה? מאיפה זה הגיע?

אז כעת אתה נעמד, בליל שבת קודש, על מנת להצהיר הצהרה גדולה. זוהי הצהרה עד כדי כך גדולה, שאי אפשר

גביע היין. ובגלל שאתה אדם נועז ומקורי, אתה פונה לילדיך ושואל: "ילדים, האם אתם יודעים מה אנחנו עומדים לעשות עכשיו?"

הילדים מסתכלים עליך במבט מוזר. "אוי לא", הם חושבים לעצמם, "הנה זה שוב מתחיל".

"אבא, אנחנו עושים קידוש".

"אבל האם אתם יודעים מה הענין של קידוש? בריאת העולם!"

אינו דומה...

"כבר שמענו את הדברים מאה פעמים" - כך הם חושבים לעצמם. ובכן, תאמר להם את זה מאה ואחת פעמים. שישמעו את זה שוב! אם מאה פעמים לא הספיקו כדי לגרום להם לרצות לשמוע את זה שוב, זה אומר שזה לא מספיק. צריך להיות צמאים לשמוע קידוש. עד כדי כך גדולה חשיבותו של המעמד הזה.

הגמרא אומרת שלפני שמתחילים לקדש בליל שבת, צריך לומר את הפסוקים "וַיִּכְלֹוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם". במילים האלה אנחנו מצהירים שבריאת העולם הושלמה בשבעה ימים.

אתה אומר את המילים הללו מדי שבוע, ושמעת אותם עוד הרבה קודם לכן, מאבך, שגם הוא היה אומר אותם מדי שבוע בשבוע. לכאורה נראה שאין פה כל חידוש - אתה הרי לא מוסיף אפילו מילה אחת. הכל אותו הדבר. אבל כעת נראה שזה לא בדיוק כך.

מלאכים נסתרים

הגמרא (שבת קיט, ב) אומרת שבשעה שאדם אומר את פסוקי "ויכולו" בליל שבת, באים שני מלאכי השרת. האין זה רעיון טוב לחשוב על כך בשעה שנעמדים לומר קידוש? ברגע זה נכנסו פנימה שני מלאכים. אמנם אתה לא רואה אותם; הם יודעים להיכנס מבלי שתבחין בהם. אך הם עומדים שם.

וחכמינו אומרים לנו שמלאכים אלו מניחים את ידיהם על ראשך. כשהמלאכים רואים שאתה מקדש, הם מניחים את ידיהם על ראשך ומברכים אותך.

במה הם מברכים אותך? זו ברכה לא פשוטה בכלל. הם אומרים: "וְיָסֵר עֲוֹנוֹךָ וְיִחַטְּאֲתָךְ תְּכַפֵּר" (ישעיה ו, ז). לא שמעתם על זה עד היום? יש לנו הזדמנות פז לכפר על עוונותינו! כמובן שלא יתכן שזה יותר מיום הכיפורים, ומכיון שכפרת יום הכיפורים תלויה בתשובה, הרי שגם כפרה זו תלויה בתשובה.

היסודות הגדולים

בעודך לועס את הנגיסה הראשונה של החלה, מחשבותיך לועסות שוב ושוב את היסוד החשוב ביותר, את היסוד הראשון של התורה, הלא הוא: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים". אתה חושב כך: "אתה, ה', בראת את העולם הזה יש מאין. לפני כן לא היה כלום, אפילו לא חלקיקי אנרגיה. לא היו שום כימיקלים. אתה, ה', ציוות על הכל להתהוות. הטבע כולו נברא רק על פי רצונך".

אבל אנחנו לא מפסיקים שם. אפשר לעשות כך גם בכזית השני של החלה. "אני אוכל כעת מתוך מטרה לחגוג את בריאת העולם יש מאין. אין פה קירות, אין תקרה, אין רצפה, אין שמים, אין ארץ. הכל הוא רק דבר ה'".

אל תחשבו שזה משעמם. ככל שתחזרו על הרעיונות הללו שוב ושוב, אתם תראו שהם הופכים למתוקים יותר ויותר. ואתם תידהמו לגלות עד כמה זה משפיע עליכם. אתם תגלו שאתם משתנים, ועם כל נגיסה, עם כל מחשבה, אתם הופכים לאדם חדש. כעבור תקופה כבר יהיה לכם ראש של שבת - גם ביום ראשון, יום שני, ובמהלך השבוע כולו, הראש שלכם הוא ראש של שבת, ראש של תורה.

חיים של הכנה

והנה, כל זה הוא הכנה - כך הם חייו של יהודי נאמן, שומר תורה ומצוות, ההכנה הטובה ביותר לעולם הבא. כי ככל שנעצב את שכלנו להיות שכל של תורה בעולם הזה, כך נקצור את פירותיו של קנין זה בעולם הבא.

מה יהיה בעולם הבא? הפסוק (ישעיה כה, ט) אומר ומתאר את זה כך: "וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא - מי יאמר? כל מי שיהיה שם - לא כולם יהיו שם, אבל מי שיהיה יאמר: "הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זָה, קָיִינוּ לוֹ וְיִוָּשִׁיעֵנוּ. זֶה ה' קָיִינוּ לוֹ נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּיִשׁוּעָתוֹ".

כעת הסכיתו ושמעו מה אומרת על כך הגמרא (תענית לא, א): "אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים". שימו לב למה שכתוב כאן - יהיה מחול, כלומר ריקוד מעגלי. מדוע דוקא ריקוד מעגלי? למה לא ריקוד בשורה? התשובה היא, שריקוד בשורה ישרה הוא דבר שיש לו סוף; במוקדם או במאוחר מגיעים לחוף האוקיינוס האטלנטי, וזהו, אי אפשר להתקדם עוד. ריקוד מעגלי לעומת זאת ממשיך לחוג במעגל, והוא ממשיך כך לנצח. הוי אומר, בעולם הבא יהיה ריקוד שאף פעם לא יסתיים.

מראה באצבעו

סביב מי אנחנו רוקדים? "והוא יושב ביניהם בגן עדן" - הקב"ה יושב באמצע המעגל, ואנחנו רוקדים סביבו. "וכל

רק לומר אותה במילים, אלא צריך להצהיר אותה על היין. אתה נוטל לידך את גביע היין ואומר: "שמעו נא ילדיי! וְיִקְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ". הקב"ה ברא את הכל! השיי"ת, במחשבותיו, הביא את היקום הגדול הזה - שכל פרט ופרט שבו הוא כל כך מורכב - לידי התהוות".

"אבל כבר אמרנו את זה בשבוע שעבר", כך חושבים הילדים. "כמה מקוריות אפשר כבר להוסיף השבוע". אם נרצה להבחין בתוספת המחשבה שהוספת השבוע לעומת מחשבותיך בשבע שעבר, נזדקק למיקרוסקופ. אבל יש הבדל! השינון יוצר את ההבדל. השינון הופך דברים פשוטים - לזהב.

"ולכן, ילדיי", אתה אומר, "בפעם האלף ובפעם העשר אלף; גם אם תשמעו את זה מיליארד פעמים, עדיין לא תעמדו על עומקו של ענין זה. גם אם תקדישו את כל חייכם וחיי צאצאיכם ללימוד הנושא הזה, לעולם לא תגיעו לתכלית ההבנה ועומק ההשגה של האמת הזו - שהקב"ה ברא את הבריאה כולה יש מאין".

רגע של מחילה

לכן אנחנו אומרים "ויכולו" בכל ליל שבת. ולא רק פעם אחת אלא שלוש פעמים! כי בכל פעם אנחנו מוסיפים עוד שכבה של אמונה. והמלאכים מעריכים זאת, ולכן הם באים ומניחים את ידיהם על ראשנו ואומרים: "זהו רגע גדול עבורך יידי. אינך יודע עד כמה שפר עליך מזלך. ברגע זה קנית עוד קצת דעת, ושכלך הפך קצת יותר לשכל של תורה. ולכן מגיעה לך מחילה על עוונותיך". אכן, יש עוונות שיצטרכו גם את עזרתו של יום הכיפורים, אבל כעת הם כבר הונחו על הסרט הנע, והם כבר נמצאים בדרך ליום הכיפורים.

למדתם כעת דבר חשוב ביותר. בפעם הבאה שתשמעו קידוש - ולא צריך להיות המקדש בעצמו; זה נוגע גם לילד ששומע את אביו מקדש - הכינו את עצמכם.

בעוד אחיך ואחיותיך משתעשעים להם, חשוב לרגע על המילים שאתה עומד לשמוע - היסוד הגדול של בריאת העולם יש מאין. והמלאכים יניחו את ידיהם על ראשך גם כן, כי אתה מאזין לקידוש ויוצא ידי חובתך.

וברגע שהתחלת, ברגע שלמדת את היסוד הגדול של חזרה ושינון על יסודות השבת, אז זה מתפשט מעבר לקידוש, והשבת כולה הופכת למכרה זהב של הזדמנויות. למען האמת, לזה נועדו סעודות השבת; המטרה האמיתית של עונג שבת היא כדי שנהיה שרויים במצב רוח מרומם, ושיהיה לנו יותר כח והתלהבות להפעיל את מחשבותינו לחזור שוב ושוב על יסודות השבת הגדולים.

להחיות מתים" בתפילת שמונה עשרה, וכן עוד פעמים רבות ביום, מתוך כוונה לקנות בזה אמונה חושית בתחיית המתים, כמו גם תרגול של עבודת השינון להמשך היום.

שאלה:

הרב מדבר על גודל החשיבות של התקרבות לתלמידי חכמים, לראשי ישיבות. איך יוכל אדם להתקרב לראש ישיבה שהוא אדם קר?

תשובה:

אתה מצפה ממנו שהוא יהיה חם? אתה הוא זה שצריך לספק את החום. אתה צריך להיות תלמיד חם לראש הישיבה שלך; אם אתה תהיה תלמיד חם, הוא יגיב לחמימות שלך. ראש ישיבה צריך ללמד, נכון? אתה מצפה ממנו שהיה חם באמצע שיעור על "פליגין דיבורא"? הוא צריך להיות מעשי. הוא עוסק בנושאים דיניים והגדרות הלכתיות.

אבל אם תיגש אליו ותדבר איתו, אתה תהיה מופתע. הוא בכלל לא קר. לפעמים הוא אפילו יכול להיות חבר טוב שלך.

יצא לי לדבר עם יהודים שמתמודדים עם בעיות מסוימות. אמרתי להם: "אני לא מבין, אתה מתגורר בבורו פארק ואתה מתקשר אלי עם הבעיות שלך? מה עם הרב שלך שם בשכונה?"

"אין לי כל קשר עם הרב", הוא עונה לי.

אין לך קשר עם הרב? איזה מין דבר זה? אתה צריך לגשת לרב ולומר לו "גוט שאבעס"! וגם לדבר איתו לפעמים. אתה תהיה מופתע. לרבנים יש מה לומר לך. הרב יכול להנחות אותך בחיים ולהיות לך ליועץ. יש אנשים רבים כל כך שהאשמה תלויה בהם, וזה לא בגלל שהרב או הראש ישיבה שלהם הוא אדם קר.

אני זוכר שהייתי בעיירה קטנה באירופה, ומישהו אמר לי שהרב הוא אדם קר. במקרה הכרתי את הרב, והוא היה בעל לב חם מאוד, אדם שיצא מגדרו כדי להיטיב לאחרים. אבל הציבור הוא קר. הם מחפשים פגמים. תתקרב לרב. אתם תגלו שהאיש הזה הוא בעל חסד גדול, אדם שמוכן להקדיש ימים שלמים כדי לעשות טובה ליהודי אחר. ולאנשים עוד היה את העזות לומר שהוא אדם קר ובלתי רגיש.

אז מי אמר שראש ישיבה הוא אדם קר? אולי אתה אדם קר.

אחד ואחד מראה באצבעו - כל אחד יצביע ויאמר: "הנה ה'!"

בעולם הזה אנחנו מדברים על ה', אבל איננו יכולים להצביע על המקום שבו הוא נמצא. הוא נמצא בכל מקום, אבל 'כל מקום' לא אומר שאפשר להצביע על כך. אבל כשיגיע העולם הבא נוכל לראות את הקב"ה, כפי תשוקת ליבנו.

והנה, בסיבוב הראשון תהיה לנו שמחה עצומה. לראות את ה'?! אין שמחה למעלה מזו! אבל עם כל סיבוב נוסף, אנחנו נראה עוד ועוד. נסתובב פעם אחת ונראה אותו. אחר כך נסתובב פעם שניה - ונכיר בו עוד יותר. זהו אותו מעגל, אבל עם כל סיבוב סביב ה', אנחנו נראה אותו יותר ויותר.

זהו הציור שניתן לנו כדי להמחיש לנו מה יקרה למי שעוסק בשינון וחזרה של היסודות הגדולים בעולם הזה. אל לנו להתעייף אף פעם מיסודות אלו. עלינו לחזור ולשנן אותם שוב ושוב, ויום יבוא ונזכה לשמוח בריקוד מעגלי שיימשך לנצח. בפעם הראשונה נאמר "אלקינו", בפעם השניה "ה", ובפעם השלישית - איני יודע לומר לכם, ובפעם הרביעית בוודאי איני יודע לומר לכם, וכך זה יימשך לנצח נצחים. השמחה תגבר יותר ויותר, ותהיה זו שמחה שלא תיגמר אף פעם. "נְגִילָה וְנִשְׂמְחָה בְּיִשְׁעֵתוֹ".

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

חיים של שינון

התורה מצווה עלינו לשנן את יסודות התורה לבנינו, וזה מלמד אותנו את היסוד הגדול - לשנן ולחזור שוב ושוב על יסודות התורה. רק באמצעות שינון תמידי נוכל להפוך את היסודות הללו לחלק מאישיותנו, ורק כך הם ייחרטו בנשמותינו לעולם הבא. השבוע נשתדל בלי נדר לשנן כמה מהיסודות הגדולים של התורה לבני משפחתנו. בנוסף, בלי נדר נחזור לעצמנו על המילים "ונאמן אתה